



Research Paper

The relationship between responsibility and suicidal tendencies among female high school students in Shiraz: A cross-sectional study

* Rogayeh Khosravi¹ , Serajeddin Mahmoudiani¹ , Mina Kanani¹

1. Department of Sociology and Social Planning, Faculty of Economics, Management and Social Sciences, Shiraz University, Shiraz, Iran.



Citation: Khosravi R, Mahmoudiani S, Kanani M. The relationship between responsibility and suicidal tendencies among female high school students in Shiraz: A cross-sectional study. *Journal of Preventive Medicine*. 2025; 12(3):285-300. [In Persian]



10.48312/JPM.12.3.852.1

Article Info:

Received: 10 May 2025

Accepted: 17 Nov 2025

Available Online: 20 Dec 2025

Key Words:

Responsibility, Suicide, Students, Cross-Sectional Study.

ABSTRACT

Introduction: Academic life constitutes a fundamental dimension of student development, exerting a significant influence on personal growth and broader societal outcomes. Recent scholarly attention has increasingly focused on the association between personal responsibility and various psychological variables. This study aimed to examine the relationship between responsibility- and its underlying dimensions and suicidal tendencies among female students in the second cycle of secondary education in Shiraz, Iran.

Methods: This study employed a quantitative, cross-sectional design. The target population comprised all female students enrolled in the second cycle of secondary education in Shiraz during the 2022–2023 academic year. Using a multistage cluster sampling method, a sample of 380 students was selected based on Cochran's formula. Data collection was conducted using the Glenn and Nelson Responsibility Questionnaire and the Beck Scale for Suicide Ideation. Data were analyzed using SPSS software, employing Pearson correlation and analysis of variance (ANOVA).

Results: Demographic analysis indicated that the majority of respondents were 12th-grade students in the humanities track, with GPAs ranging from 16 to 18, and living with both parents. Paternal education was primarily at the high school diploma level, with employment in the private sector, while the majority of mothers were homemakers with primary education. Household income predominantly ranged between 100 and 150 million IRR per month. The Pearson correlation coefficient was found to be -0.678 ($P < 0.05$), indicating a statistically significant inverse relationship between responsibility and suicidal tendencies.

Discussion: The findings suggest that responsibility serves as a protective factor against suicidal tendencies. Furthermore, individual, familial, and socioeconomic variables were found to be significant predictors of this phenomenon. Consequently, the development of multi-level, targeted preventive interventions is essential to bolster adolescent mental health and build resilience.

* Corresponding Author:

Dr Rogayeh Khosravi

Address: Shiraz University, Shiraz, Iran.

E-mail: roghayeh.khosravi@gmail.com



Copyright © 2025 The Author[s];
This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License [CC-BY-NC; <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode>], which permits use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes.



Extended Abstract

Introduction:

Academic life is central to the holistic development and future trajectory of students. Recent research has increasingly highlighted “responsibility” as a pivotal psychological trait influencing student well-being. Adolescence, a developmental phase defined by a pursuit of autonomy and personal growth, serves as a critical window for cultivating this trait. Concurrently, suicidal ideation among adolescents has emerged as a significant public health concern, with global and national data indicating an upward trend. In Iran, approximately 9 out of every 1,000 individuals have attempted suicide, with adolescents accounting for nearly 10% of these cases. Given the potential link between psychological traits and mental health outcomes, this study investigates the relationship between responsibility and suicidal ideation among female high school students in Shiraz.

Methods:

This quantitative, cross-sectional study was conducted among female students in the second cycle of secondary education in Shiraz during the 2022–2023 academic year. Using a multistage cluster sampling method, 380 participants were selected based on Cochran’s formula. Data collection instruments included the Glenn and Nelson Responsibility Questionnaire (1998), which assesses five dimensions: self-management, trustworthiness, conscientiousness, organization, and achievement orientation, and the Beck Scale for Suicide Ideation (1961), which evaluates suicidal thoughts across four factors. Data were analyzed using SPSS software, employing Pearson correlation, one-way ANOVA, and multiple regression analysis.

Results:

Descriptive statistics indicated that the majority of respondents were 12th-grade students in the humanities track, with GPAs ranging between 16 and 18, and living with both parents. Paternal education was primarily at the high school diploma level with employment in the private sector, while the

majority of mothers were homemakers with elementary-level education. Household income typically ranged from 10 to 15 million IRR. Inferential analysis revealed a significant inverse correlation between responsibility and suicidal ideation ($r = -0.678$, $P < 0.05$). Furthermore, ANOVA results indicated that students in non-mainstream academic tracks, those living solely with their mothers, and those from lower-income households exhibited higher levels of suicidal tendencies.

Conclusion:

The findings underscore a meaningful inverse relationship between responsibility and suicidal ideation among female high school students. Enhancing responsibility through targeted educational and psychosocial interventions may serve as a protective factor against suicidal ideation, thereby contributing to improved mental health. These insights offer valuable implications for educators, policymakers, and mental health professionals aiming to foster resilience and psychological well-being in adolescent populations.



مقاله پژوهشی

رابطه مسئولیت‌پذیری با گرایش به خودکشی در بین دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم شهر شیراز: یک مطالعه مقطعی

* رقیه خسروی^۱ ID، سراج‌الدین محمودیانی^۱ ID، مینا کنعانی^۱ ID

۱. گروه جامعه‌شناسی و برنامه‌ریزی اجتماعی، دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

Use your device to scan
and read the article online



Citation: Khosravi R, Mahmoudiani S, Kanani M. The relationship between responsibility and suicidal tendencies among female high school students in Shiraz: A cross-sectional study. *Journal of Preventive Medicine*. 2025; 12(3):285-300. [In Persian]

doi 10.48312/JPM.12.3.852.1

چکیده

هدف: گرایش به خودکشی یکی از چالش‌های مهم سلامت روان در دوره نوجوانی است و عوامل روان‌شناختی متعددی می‌توانند در شکل‌گیری یا کاهش آن نقش داشته باشند. مسئولیت‌پذیری به عنوان یکی از ویژگی‌های مهم شخصیتی می‌تواند در سازگاری فردی و اجتماعی نوجوانان و کاهش رفتارهای پرخطر مؤثر باشد. پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه مسئولیت‌پذیری و ابعاد آن با گرایش به خودکشی در میان دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوم شهر شیراز انجام شد.

روش‌ها: این پژوهش یک مطالعه توصیفی-تحلیلی است که بصورت مقطعی بر روی دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوم شهر شیراز در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ انجام شد. از میان آنان، ۳۸۰ نفر با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها شامل پرسشنامه مسئولیت‌پذیری گلن و نلسون و مقیاس افکار خودکشی بک بود. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS و با بهره‌گیری از شاخص‌های آمار توصیفی و آزمون‌های همبستگی پیرسون و تحلیل واریانس تحلیل شدند.

یافته‌ها: نتایج نشان داد بین مسئولیت‌پذیری و گرایش به خودکشی در میان دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد ($r=0/678$, $P=0/02$). همچنین برخی متغیرهای جمعیت‌شناختی از جمله وضعیت اقتصادی خانواده، نوع رشته تحصیلی و وضعیت زندگی با والدین با میزان گرایش به خودکشی ارتباط معناداری نشان دادند.

نتیجه‌گیری: براساس یافته‌های پژوهش، مسئولیت‌پذیری می‌تواند به عنوان عاملی بازدارنده در برابر گرایش به خودکشی در نوجوانان عمل کند. بنابراین، توجه به تقویت این ویژگی در برنامه‌های آموزشی و مداخلات روان‌شناختی مدارس می‌تواند در ارتقای سلامت روان دانش‌آموزان و پیشگیری از بروز رفتارهای پرخطر مؤثر باشد.

اطلاعات مقاله:

تاریخ دریافت: ۲۱ اردیبهشت ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش: ۲۷ آبان ۱۴۰۴

تاریخ انتشار: ۳۰ آذر ۱۴۰۴

کلیدواژه‌ها:

مسئولیت‌پذیری، گرایش به خودکشی، دانش‌آموزان، مطالعه مقطعی.

*نویسنده مسئول:

دکتر رقیه خسروی

نشانی: دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

پست الکترونیک: roghayeh.khosravi@gmail.com



Copyright © 2025 The Author[s].

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License [CC-BY-NC: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode>], which permits use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes.



مقدمه:

تحصیل همراه باشد [۴].

هر جامعه‌ای برای دستیابی به پیشرفت و توسعه پایدار، نیازمند شهروندانی آگاه، توانمند و برخوردار از سلامت روانی و اجتماعی است. در دنیای امروز، بخش مهمی از پیشرفت‌های فردی و اجتماعی انسان در نتیجه یادگیری، آموزش و تجربه‌های تحصیلی حاصل می‌شود [۱]. زندگی تحصیلی یکی از مهم‌ترین ابعاد زندگی دانش‌آموزان به شمار می‌آید و می‌تواند بر سایر ابعاد رشد فردی، اجتماعی، هیجانی و روان شناختی آنان تأثیرگذار باشد. تجربه‌های دانش‌آموزان در مدرسه، اعم از موفقیت‌ها، شکست‌ها، تعاملات اجتماعی و انتظارات آموزشی، با پیامدهای گوناگونی همراه است و می‌تواند نقش مهمی در سازگاری یا ناسازگاری آنان ایفا کند [۲].

یکی از متغیرهای مهم در حوزه آموزش و رشد فردی که می‌تواند بر عملکرد تحصیلی، سازگاری اجتماعی و سلامت روان دانش‌آموزان اثرگذار باشد، مسئولیت‌پذیری است [۳]. مسئولیت‌پذیری به معنای پاسخ‌گویی فرد در برابر نیازهای خود و دیگران، پذیرش پیامدهای رفتار، و انجام درست وظایف فردی و اجتماعی است [۴]. افراد مسئولیت‌پذیر معمولاً در تصمیم‌گیری، تنظیم رفتار، رعایت هنجارهای اجتماعی، پیگیری اهداف و تعامل با دیگران عملکرد مطلوب‌تری دارند. از این رو، مسئولیت‌پذیری می‌تواند به عنوان یکی از مؤلفه‌های مهم رشد شخصیت و سازگاری روانی اجتماعی مورد توجه قرار گیرد.

دوره نوجوانی مرحله‌ای حساس و تعیین‌کننده در رشد انسان است؛ مرحله‌ای که با تغییرات جسمانی، شناختی، هیجانی و اجتماعی گسترده همراه است. در این دوره، نوجوانان تمایل بیشتری به استقلال، هویت‌یابی، تصمیم‌گیری فردی و تجربه نقش‌های جدید نشان می‌دهند. بنابراین، نوجوانی فرصتی مهم برای یادگیری و تقویت مهارت‌هایی از جمله مسئولیت‌پذیری محسوب می‌شود [۵]. در همین راستا، نتایج پژوهش‌ها نشان داده است که ضعف در مسئولیت‌پذیری می‌تواند با پیامدهایی مانند ناتوانی در برقراری روابط سالم، کاهش سازگاری اجتماعی و حتی ترک

از سوی دیگر، با گسترش زندگی شهرنشینی، پیچیدگی روابط اجتماعی و افزایش نقش‌های فردی و اجتماعی، مسئولیت‌پذیری به یکی از موضوعات مهم در حوزه‌های روان شناختی، تربیتی و جامعه شناختی تبدیل شده است [۶]. انسان امروز بیش از گذشته با موقعیت‌هایی مواجه است که در آن‌ها باید مسئولیت انتخاب‌ها، رفتارها و پیامدهای زندگی خود را بپذیرد [۷]. در این میان، نظام آموزشی و مدرسه، به عنوان یکی از مهم‌ترین نهادهای اجتماعی پس از خانواده، نقش مهمی در پرورش مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان دارند. دانش‌آموزان بخش قابل توجهی از زمان خود را در محیط مدرسه سپری می‌کنند و این محیط می‌تواند زمینه‌ساز رشد مهارت‌های فردی، اجتماعی و اخلاقی آنان باشد. بنابراین، بررسی مسئولیت‌پذیری و ارتباط آن با متغیرهای مرتبط با سلامت روان دانش‌آموزان، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

در کنار اهمیت مسئولیت‌پذیری، یکی از مسائل جدی و نگران‌کننده در حوزه سلامت روان نوجوانان، گرایش به خودکشی است [۸]. خودکشی به عنوان یکی از مشکلات قابل پیشگیری در حوزه بهداشت عمومی، به معنای اقدام آگاهانه و عمدانه فرد برای پایان دادن به زندگی خود تعریف می‌شود. از دهه ۱۹۶۰ به بعد، بسیاری از کشورها با افزایش میزان اقدام به خودکشی در میان نوجوانان مواجه بوده اند [۹]. براساس گزارش‌ها و برآوردهای سازمان بهداشت جهانی، خودکشی در بسیاری از کشورها در زمره علل اصلی مرگ و میر قرار دارد. همچنین، نتایج برخی پژوهش‌ها در ایران نشان داده است که از هر هزار نفر، حدود ۹ نفر اقدام به خودکشی کرده اند و نوجوانان سهم قابل توجهی از این موارد را به خود اختصاص داده اند [۱۰]. از این رو، شناسایی عوامل مرتبط با افکار و گرایش‌های خودکشی در میان نوجوانان، به ویژه دانش‌آموزان، ضرورتی جدی در حوزه سلامت روان و آموزش محسوب می‌شود [۱۱].

بی توجهی به گرایش‌های خودکشی در میان نوجوانان می‌تواند پیامدهای گسترده‌ای برای فرد، خانواده و جامعه به همراه داشته باشد [۱۲]. این پدیده افزون بر آسیب‌های



برنامه‌های مدرسه محور پیشگیری از خودکشی می‌توانند در بهبود دانش، نگرش و رفتار دانش‌آموزان مؤثر باشند [۱۹].

با وجود مطالعات انجام شده درباره گرایش به خودکشی و برخی عوامل مرتبط با آن، به نظر می‌رسد رابطه مسئولیت‌پذیری با گرایش به خودکشی در میان دانش‌آموزان، به ویژه دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوم، کمتر مورد توجه قرار گرفته است. این در حالی است که مسئولیت‌پذیری می‌تواند از طریق افزایش خودکنترلی، تقویت مهارت‌های تصمیم‌گیری، ارتقای احساس کارآمدی، بهبود روابط بین‌فردی و افزایش سازگاری اجتماعی، نقش محافظتی در برابر گرایش‌های آسیب‌زا و رفتارهای پرخطر داشته باشد. از این رو، بررسی این متغیر در ارتباط با گرایش به خودکشی می‌تواند به شناخت بهتر عوامل مؤثر بر سلامت روان دانش‌آموزان کمک کند.

با توجه به اهمیت سلامت روان نوجوانان، نقش مدرسه در پرورش ویژگی‌های فردی و اجتماعی و ضرورت شناسایی عوامل مرتبط با گرایش به خودکشی، انجام پژوهش حاضر ضروری به نظر می‌رسد. همچنین، با در نظر گرفتن حساسیت دوره نوجوانی و اهمیت پیشگیری از رفتارهای آسیب‌زا در محیط‌های آموزشی، نتایج این پژوهش می‌تواند برای برنامه‌ریزان آموزشی، مشاوران مدارس، روان‌شناسان و سیاست‌گذاران حوزه آموزش و سلامت روان کاربردی باشد. بر این اساس، پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه مسئولیت‌پذیری و ابعاد آن با گرایش به خودکشی در میان دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوم شهر شیراز انجام شد.

مواد و روش‌ها:

مطالعه حاضر از نوع مقطعی بود که با رویکرد کمی انجام شد. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوم شهر شیراز در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ بود.

حجم نمونه پژوهش با استفاده از فرمول کوکران و با در نظر گرفتن سطح اطمینان ۹۵ درصد، ۳۸۰ نفر برآورد شد. به‌منظور جبران احتمالی پرسشنامه‌های ناقص یا غیرقابل

روانی و عاطفی، می‌تواند موجب نابسامانی خانواده، از بین رفتن سرمایه انسانی، افزایش هزینه‌های درمانی و اجتماعی، و کاهش کیفیت زندگی در جامعه شود [۱۳]. از این منظر، مطالعه عوامل خطر و عوامل محافظت‌کننده در برابر گرایش به خودکشی، به ویژه در محیط‌های آموزشی، اهمیت فراوانی دارد.

نتایج مطالعات نشان می‌دهد که گرایش به خودکشی در میان دانش‌آموزان با عوامل مختلف فردی، خانوادگی، تحصیلی و اجتماعی ارتباط دارد [۱۴]. نتایج مطالعه‌ای در میان دانش‌آموزان دختر دبیرستانی شهرستان نقده نشان داد که افکار خودکشی در میان این گروه از شیوع قابل توجهی برخوردار است [۱۱]. همچنین، مطالعه‌ای در میان دانش‌آموزان دختر شهرستان بوی‌راحمند نشان داد که شکست تحصیلی از جمله متغیرهای اثرگذار بر گرایش به خودکشی است [۱۵]. در مطالعه‌ای دیگر، عواملی مانند تجربه حوادث شدید، سابقه خودکشی در خانواده، سطح تحصیلات مادر و بیماری روان‌پزشکی پدر در گرایش به خودکشی مورد توجه قرار گرفته‌اند [۱۶].

مطالعات بین‌المللی نیز بر ارتباط میان سلامت روان، عملکرد تحصیلی و رفتارهای خودکشی‌گرایانه تأکید کرده‌اند. در مطالعه‌ای که در میان دانش‌آموزان راهنمایی و دبیرستانی مکزیک با هدف بررسی رابطه میان اقدام به خودکشی و شاخص‌های عملکرد تحصیلی انجام شد، نتایج نشان داد که سلامت روان دانش‌آموزان با عملکرد تحصیلی آنان ارتباط دارد. در این پژوهش، شیوع مادام‌العمر اقدام به خودکشی در میان دانش‌آموزان دبیرستانی ۴/۲ درصد گزارش شد. همچنین، در میان دانش‌آموزان دبیرستانی، بین اقدام به خودکشی و شاخص‌های عملکرد تحصیلی رابطه معناداری مشاهده شد [۱۷]. در پژوهشی دیگر که به بررسی شیوع و همبسته‌های رفتارهای خودکشی شامل افکار، طرح و اقدام به خودکشی در میان نوجوانان دبیرستانی غنا پرداخت، نتایج نشان داد که سه مؤلفه اصلی شامل افکار خودکشی، طرح و برنامه برای خودکشی، و اقدام به خودکشی در داده‌ها قابل شناسایی است [۱۸]. همچنین، شواهدی وجود دارد که

استفاده، ۴۰۰ پرسشنامه میان دانش‌آموزان توزیع گردید که پس از بررسی پرسشنامه‌ها و حذف موارد ناقص یا مخدوش، در نهایت داده‌های مربوط به ۳۸۰ نفر وارد تحلیل نهایی شد.

نمونه‌گیری به روش خوشه‌ای چند مرحله‌ای انجام شد. بدین صورت که ابتدا از میان نواحی چهارگانه آموزش و پرورش شهر شیراز، ناحیه ۲ به صورت تصادفی انتخاب شد. سپس از میان دبیرستان‌های دخترانه مقطع متوسطه دوم در این ناحیه، تعدادی مدرسه به صورت تصادفی انتخاب گردید. در مرحله بعد، از میان کلاس‌های مدارس منتخب، تعدادی کلاس به صورت تصادفی انتخاب شد و تمامی دانش‌آموزان واجد شرایط حاضر در کلاس‌ها برای شرکت در پژوهش دعوت شدند.

معیارهای ورود به پژوهش شامل موارد زیر بود: دانش‌آموز بودن در مقطع متوسطه دوم، جنسیت دختر، اشتغال به تحصیل در مدارس منتخب شهر شیراز در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱، حضور در زمان اجرای پژوهش، رضایت آگاهانه برای شرکت در مطالعه، و توانایی پاسخ‌گویی به پرسشنامه‌ها. معیارهای خروج از پژوهش شامل عدم تمایل به ادامه همکاری، غیبت در زمان اجرای پرسشنامه‌ها، پاسخ‌گویی ناقص به پرسشنامه‌ها، مخدوش بودن پاسخ‌ها، و نداشتن شرایط ورود به پژوهش بود.

پس از انتخاب مدارس و هماهنگی با مسئولان آموزشی، پژوهشگر در زمان تعیین شده در مدارس منتخب حضور یافت و پرسشنامه‌ها را در اختیار دانش‌آموزان واجد شرایط قرار داد. پیش از اجرای پرسشنامه‌ها، هدف پژوهش، نحوه پاسخ‌گویی، اختیاری بودن مشارکت، محرمانه ماندن اطلاعات و امکان انصراف از پژوهش در هر مرحله برای دانش‌آموزان توضیح داده شد. پرسشنامه‌ها به صورت خودگزارشی تکمیل شدند و زمان کافی برای پاسخ‌گویی در اختیار شرکت‌کنندگان قرار گرفت.

با توجه به حساسیت موضوع پژوهش، تلاش شد فرآیند جمع‌آوری داده‌ها در فضایی آرام، بدون فشار و با رعایت حریم خصوصی دانش‌آموزان انجام شود. همچنین به

شرکت‌کنندگان اطمینان داده شد که اطلاعات آنان صرفاً برای اهداف پژوهشی استفاده خواهد شد و نتایج به صورت کلی و بدون ذکر نام افراد گزارش می‌شود.

در این پژوهش برای گردآوری داده‌ها از دو ابزار استاندارد و هنجاریابی شده استفاده شد. برای سنجش مسئولیت‌پذیری از پرسشنامه مسئولیت‌پذیری گلن و نلسون استفاده شد. این پرسشنامه در سال ۱۹۹۸ توسط گلن و نلسون طراحی شده و دارای ۲۵ گویه است. ابزار مذکور پنج بعد مسئولیت‌پذیری شامل خودمدیریتی، امانت داری، وظیفه شناسی، سازمان یافتگی و پیشرفت‌گرایی را ارزیابی می‌کند. گویه‌های این پرسشنامه براساس طیف لیکرت نمره‌گذاری می‌شوند و نمره بالاتر در این ابزار نشان دهنده سطح بالاتر مسئولیت‌پذیری است. گلن و نلسون پایایی پرسشنامه را با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ بررسی و مقدار آن را ۰/۹ گزارش کرده‌اند. همچنین روایی سازه این پرسشنامه از طریق تحلیل عاملی تأیید شده است [۲۰].

برای سنجش گرایش به خودکشی از مقیاس افکار خودکشی بک استفاده شد. این مقیاس در سال ۱۹۶۱ توسط بک طراحی شده و شامل ۱۹ سؤال است. هدف این ابزار، سنجش شدت افکار، نگرش‌ها، تمایل و آمادگی فرد نسبت به خودکشی است. براساس تحلیل عاملی، مقیاس افکار خودکشی بک از چهار عامل اصلی شامل تمایل به مرگ، آمادگی برای خودکشی، تمایل واقعی به خودکشی و بازدارنده‌های خودکشی تشکیل شده است. نمره بالاتر در این مقیاس نشان‌دهنده شدت بیشتر افکار و گرایش به خودکشی است. روایی هم‌زمان این مقیاس با پرسشنامه سلامت عمومی برابر با ۰/۷۶ گزارش شده است. همچنین پایایی آن با استفاده از روش آلفای کرونباخ برابر با ۰/۹۵ و با روش دو نیمه سازی برابر با ۰/۸۸ گزارش شده است؛ بنابراین، این مقیاس از روایی و پایایی مطلوبی برای سنجش افکار و گرایش به خودکشی برخوردار است [۲۱].

داده‌های گردآوری شده پس از بازبینی و حذف پرسشنامه‌های ناقص، با استفاده از نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. تحلیل داده‌ها در دو سطح آمار



داوطلبانه بوده و پس از اخذ رضایت آگاهانه از ایشان و والدین، پرسشنامه‌ها در محیطی امن و بدون اجبار تکمیل گردید. اطلاعات جمع آوری شده به صورت محرمانه نگهداری شده و صرفاً برای اهداف علمی مورد استفاده قرار گرفت. همچنین، هویت پاسخ دهندگان در هیچ مرحله‌ای افشا نشده و امکان شناسایی فردی وجود ندارد.

یافته‌ها:

تعداد کل پاسخگویان در این پژوهش ۳۸۰ نفر بود. در نمونه مورد بررسی، ۵۵ درصد از پاسخگویان، در پایه دوازدهم مشغول تحصیل بودند. از نظر رشته تحصیلی بیشترین درصد پاسخگویان (۴۲/۹ درصد)، رشته علوم انسانی بودند. بیشترین درصد پاسخگویان (۳۵/۳ درصد) معدل آنها ۱۸-۱۶ بود (جدول ۱).

توصیفی و آمار استنباطی انجام شد. در بخش آمار توصیفی، از شاخص‌هایی مانند فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار برای توصیف ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و متغیرهای پژوهش استفاده شد. در بخش آمار استنباطی، با توجه به هدف پژوهش و سطح سنجش متغیرها، از آزمون‌های ضریب همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه میان مسئولیت‌پذیری و گرایش به خودکشی، تحلیل واریانس یک‌طرفه برای مقایسه میانگین گرایش به خودکشی بر حسب متغیرهای جمعیت‌شناختی، و رگرسیون چندگانه برای پیش‌بینی گرایش به خودکشی براساس مسئولیت‌پذیری و ابعاد آن استفاده شد. سطح معناداری آزمون‌ها ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

در این پژوهش، کلیه اصول اخلاقی مرتبط با تحقیقات انسانی رعایت شده است. مشارکت دانش‌آموزان کاملاً

جدول ۱: ویژگی‌های جمعیت‌شناختی دانش‌آموزان مورد مطالعه			
متغیر	مقوله	تعداد	درصد
پایه تحصیلی	دهم	۵۹	۱۵/۵
	یازدهم	۱۱۲	۲۹/۵
	دوازدهم	۲۰۹	۵۵
رشته تحصیلی	علوم انسانی	۱۶۳	۴۲/۹
	علوم تجربی	۱۴۲	۳۷/۴
	علوم ریاضی	۰	۰
	هنرستان	۷۱	۱۸/۷
	سایر	۴	۱/۱
معدل	کمتر از ۱۲	۲۲	۵/۸
	دسامبر-۱۴	۴۹	۱۲/۹
	۱۶-۱۴	۷۳	۱۹/۲
	۱۸-۱۶	۱۳۴	۳۵/۳
	۲۰-۱۸	۱۰۲	۲۶/۸
نوع زندگی	با پدر و مادر	۳۴۴	۹/۵
	با پدر به تنهایی	۱۸	۴/۷
	با مادر به تنهایی	۱۱	۲/۹
	با اقوام	۴	۱/۱
	سایر	۳	۰/۸
علت نوع زندگی	فوت	۳۵۲	۹۲/۶
	طلاق	۲	۵
	ترک	۱۶	۴/۲
	سایر	۱۰	۲/۶



جدول ۱: ویژگی‌های جمعیت‌شناختی دانش‌آموزان مورد مطالعه			
متغیر	مقوله	تعداد	درصد
تحصیلات پدر	بیسواد	۶۶	۱۷/۴
	ابتدایی	۴۷	۱۲/۴
	فوق لیسانس و بالاتر	۳۵	۹/۲
تحصیلات مادر	بیسواد	۱۶	۴/۲
	ابتدایی	۱۲۲	۳۲/۱
	راهنمایی و متوسطه	۸۸	۲۳/۲
	دیپلم	۱۰۶	۲۷/۹
	فوق دیپلم	۱۸	۴/۷
	لیسانس	۲۴	۶/۳
	فوق لیسانس و بیشتر	۶	۱/۶
شغل پدر	دولتی	۲۸	۷/۴
	آزاد	۸۸	۲۳/۲
	خصوصی	۱۴۹	۳۹/۲
	بازنشسته	۸۹	۲۳/۴
	بدون شغل	۲۰	۵/۳
شغل مادر	از کار افتاده	۶	۱/۶
	دولتی	۱۹	۵
	آزاد	۱۹	۵
	خانه دار	۲۸۹	۷۶/۱
	بازنشسته	۲۲	۵/۸
	بدون شغل	۲۶	۶/۸
میزان درآمد	از کار افتاده	۵	۱/۳
	زیر ۵ میلیون تومان	۴	۱/۱
	۵-۱۰	۱۰	۲/۶
	۱۰-۱۵	۲۵۶	۶۷/۴
	۱۵-۲۰	۲۱	۵/۵
	بیشتر از ۲۰	۸۹	۲۳/۴

به منظور بررسی تفاوت گرایش به خودکشی در میان سطوح متفاوت متغیرهای پایه تحصیلی، رشته تحصیلی، معدل، نوع زندگی، علت نوع زندگی، تحصیلات پدر و مادر، شغل پدر و مادر، میزان درآمد از آزمون تحلیل واریانس استفاده شد. نتایج تحلیل واریانس یکطرفه براساس جدول ۱ نشان می‌دهد که برحسب رشته تحصیلی، دانش‌آموزانی که در رشته‌هایی به غیر از علوم انسانی، علوم تجربی و

هنرستان تحصیل می‌کنند، دانش‌آموزانی که با مادر به تنهایی زندگی می‌کنند، از نظر وضعیت شغلی (مادر)، مادر آنها بازنشسته است و با توجه به میزان درآمد، دانش‌آموزانی که درآمد ماهیانه آنها ۵-۱۰ میلیون تومان است، با توجه به سطح معنی‌داری بدست آمده که کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد، بیش از سایر دانش‌آموزان گرایش به خودکشی دارند (جدول ۳).

جدول ۲: نتایج آزمون تحلیل واریانس متغیرهای مستقل بر گرایش به خودکشی						
متغیر	سطوح	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	F	Sig
پایه تحصیلی	دهم	۵۹	۱۲/۳۲	۲/۷۱	۱/۷۸	۰/۱۷۰
	یازدهم	۱۱۲	۱۲/۹۹	۲/۹۰		
	دوازدهم	۲۰۹	۱۳/۱۰	۲/۷۸		



جدول ۲: نتایج آزمون تحلیل واریانس متغیرهای مستقل بر گرایش به خودکشی

متغیر	سطوح	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	F	df	Sig
رشته تحصیلی	علوم انسانی	۱۶۳	۱۲/۹۵	۲/۸۴	۳/۰۷	(۳ و ۳۷۶)	۰/۰۲۸
	علوم تجربی	۱۴۲	۱۳/۲۱	۲/۸۶			
	هنرستان	۷۱	۱۲/۲۳	۲/۵۶			
	سایر	۴	۱۵/۵۰	۱/۷۳			
معدل	کمتر از ۱۲	۲۲	۱۳/۵۴	۳/۱	۱/۱۳	(۴ و ۳۷۵)	۰/۳۴۲
	۱۲-۱۴	۴۹	۱۳/۱۶	۲/۹۶			
	۱۴-۱۶	۷۳	۱۳/۲۷	۲/۷۲			
	۱۶-۱۸	۱۳۴	۱۲/۵۸	۲/۷۰			
نوع زندگی	۱۸-۲۰	۱۰۲	۱۲/۹۶	۲/۹۰	۲/۵۰	(۴ و ۳۷۵)	۰/۰۴۲
	با پدر و مادر	۳۴۴	۱۲/۸۳	۲/۷۹			
	با پدر به تنهایی	۱۸	۱۳/۴۴	۳/۳۲			
	با مادر به تنهایی	۱۱	۱۵/۴۵	۱/۶۳			
علت نوع زندگی	با اقوام	۴	۱۳	۱/۴۱	۰/۲۷۹	(۳ و ۳۷۶)	۰/۸۴۱
	سایر	۳	۱۳/۳۳	۳/۲۱			
	فوت	۳۵۲	۱۲/۹۴	۲/۸۵			
	طلاق	۲	۱۴	۰			
تحصیلات پدر	ترک	۱۶	۱۳/۲۵	۲/۴	۰/۸۲۸	(۶ و ۳۷۳)	۰/۵۴۹
	سایر	۱۰	۱۲/۴۰	۲/۸۳			
	بیسواد	۶۶	۱۲/۸۹	۳/۲			
	ابتدایی	۴۷	۱۲/۸۷	۲/۲۳			
تحصیلات مادر	راهنمایی و متوسطه	۲۱	۱۳/۳۳	۲/۵	۱/۵۳	(۶ و ۳۷۳)	۰/۱۶۷
	دیپلم	۱۲۲	۱۳/۲۱	۳/۱۰			
	فوق دیپلم	۱۲	۱۳/۸۳	۳/۱۵			
	لیسانس	۷۷	۱۲/۵۰	۲/۶۹			
شغل پدر	فوق لیسانس و بالاتر	۳۵	۱۲/۶۵	۲/۶۲	۱/۵۵	(۵ و ۳۷۴)	۰/۱۷۲
	بیسواد	۱۶	۱۲/۵۰	۳/۸۸			
	ابتدایی	۱۲۲	۱۲/۹۷	۲/۳۸			
	راهنمایی و متوسطه	۸۸	۱۲/۹۵	۲/۹۲			
شغل مادر	دیپلم	۱۰۶	۱۲/۸۷	۲/۹۶	۲/۳۱	(۵ و ۳۷۴)	۰/۰۴۳
	فوق دیپلم	۱۸	۱۴/۴۴	۳/۲۹			
	لیسانس	۲۴	۱۲	۲/۵۱			
	فوق لیسانس و بیشتر	۶	۱۴	۲/۳۶			
شغل پدر	دولتی	۲۸	۱۲/۶۰	۲/۷۶	۲/۳۱	(۵ و ۳۷۴)	۰/۰۴۳
	آزاد	۸۸	۱۲/۷۷	۲/۶۲			
	خصوصی	۱۴۹	۱۲/۷۲	۲/۸۴			
	بازنشسته	۸۹	۱۳/۶۶	۲/۸۷			
شغل مادر	بدون شغل	۲۰	۱۲/۸۵	۲/۸۳	۲/۳۱	(۵ و ۳۷۴)	۰/۰۴۳
	از کار افتاده	۶	۱۲/۳۳	۳/۶۱			
	دولتی	۱۹	۱۳/۱۵	۳/۵			
	آزاد	۱۹	۱۳/۷۸	۱/۵۸			
شغل مادر	خانه‌دار	۲۸۹	۱۲/۷۵	۲/۸۸	۲/۳۱	(۵ و ۳۷۴)	۰/۰۴۳
	بازنشسته	۲۲	۱۴/۵۴	۲/۷۰			
	بدون شغل	۲۶	۱۲/۶۹	۲/۳۲			
	از کار افتاده	۵	۱۴/۲۰	۱/۶۴			



جدول ۲: نتایج آزمون تحلیل واریانس متغیرهای مستقل بر گرایش به خودکشی

متغیر	سطوح	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	F	df	Sig
میزان درآمد	زیر ۵ میلیون تومان	۴	۱۲/۵۰	۵۷	۴/۰۳	(۳۷۵ و ۴)	۰/۰۰۳
	۵-۱۰	۱۰	۱۶/۲۰	۳/۸۵			
	۱۰-۱۵	۲۵۶	۱۲/۷۵	۲/۶۹			
	۱۵-۲۰	۲۱	۱۳/۵۲	۲/۹۹			
	بیشتر از ۲۰	۸۹	۱۳/۳	۲/۸۷			

به منظور پیش‌بینی گرایش به خودکشی بر حسب متغیرهای پایه تحصیلی، رشته تحصیلی، معدل، نوع زندگی، علت نوع زندگی، تحصیلات پدر و مادر، شغل پدر و مادر، میزان درآمد و مسئولیت‌پذیری از رگرسیون چندگانه استفاده شده است. براساس جدول ۳، ضریب تعیین برابر با ۰/۲۱۰ است که نشان می‌دهد که ۲۱ درصد از واریانس و تغییرات گرایش به خودکشی بوسیله متغیرهای مستقل پیش‌بینی می‌گردد. در بین تمامی متغیرهای وارد شده در مدل، متغیر

معدل ۱۶-۱۴ نسبت به معدل ۱۸-۱۶، زندگی کردن با مادر به تنهایی نسبت به زندگی کردن با پدر و مادر، تحصیلات دیپلم و لیسانس (مادر) نسبت به تحصیلات ابتدایی، وضعیت شغلی بازنشسته (پدر) نسبت به مشاغل خصوصی، وضعیت شغلی آزاد، بازنشسته و از کارافتاده (مادر) نسبت به خانه‌دار، میزان درآمد ۵-۱۰ و ۱۵-۲۰ میلیون تومان نسبت به درآمد ۱۵-۱۰ تومان بر گرایش به خودکشی تاثیر آماری معنی‌داری دارند (جدول ۳).

جدول ۳: نتایج پیش‌بینی گرایش به خودکشی بر حسب متغیرهای مستقل

متغیر	سطوح	B	Se	Beta	T	P- Value
پایه تحصیلی (مرجع: دوازدهم)	مقدار ثابت	۱۱/۸۳	۰/۸۸۶	-	۱۳/۳۶	۰/۰۰۱
	دهم	-۰/۳۱	۰/۴۴۴	-۰/۰۴۱	-۰/۷۱۸	۰/۴۷۳
	یازدهم	-۰/۱۳۹	۰/۳۳۱	-۰/۰۲۲	-۰/۴۱۹	۰/۶۷۵
رشته تحصیلی (مرجع: علوم انسانی)	علوم تجربی	۰/۳۶۴	۰/۳۶۷	۰/۰۶۳	۰/۹۹۰	۰/۳۲۳
	هنرستان	-۰/۴۰۷	۰/۴۳۹	-۰/۰۵۶	-۰/۹۲۷	۰/۳۵۴
	سایر	۲/۹۷	۱/۶۳	۰/۱۰۸	۱/۸۱	۰/۰۷۰
معدل (مرجع: ۱۸-۱۶)	کمتر از ۱۲	۰/۵۹۳	۰/۷۸۱	۰/۰۴۹	۰/۷۵۹	۰/۴۴۸
	۱۲-۱۴	۰/۳۸۳	۰/۴۹۴	۰/۰۴۶	۰/۷۷۶	۰/۴۳۹
	۱۴-۱۶	۱/۲۴۲	۰/۵۵۷	۰/۱۷۴	۲/۲۳۱	۰/۰۲۶
	۱۸-۲۰	۰/۲۷۵	۰/۳۹۱	۰/۰۴۳	۰/۷۰۳	۰/۴۸۳
نوع زندگی (مرجع: با پدر و مادر)	با پدر به تنهایی	۰/۱۵۴	۰/۶۸۰	۰/۰۱۲	۰/۲۲۷	۰/۸۲۱
	با مادر به تنهایی	۲/۳۱	۰/۸۸۸	۰/۱۳۸	۲/۶۰	۰/۰۰۹
	با اقوام	-۰/۱۸۵	۱/۴۴	-۰/۰۰۷	-۰/۱۲۹	۰/۸۹۸
	سایر	۰/۴۴۸	۱/۶۲	۰/۰۱۴	۰/۲۷۵	۰/۷۸۴
علت نوع زندگی (مرجع: فوت)	طلاق	۲/۷۸	۲/۰۱	۰/۰۷۱	۱/۳۷	۰/۱۶۹
	ترک	۰/۵۳۱	۰/۸۷۵	۰/۰۳۸	۰/۶۰۷	۰/۵۴۴
	سایر	-۰/۵۸۹	۰/۹۷۳	-۰/۰۳۴	-۰/۶۰۶	۰/۵۴۵
تحصیلات پدر (مرجع: دیپلم)	بی سواد	-۰/۵۶۳	۰/۵۵۹	-۰/۰۷۶	-۱	۰/۳۱۵
	ابتدایی	-۰/۳۱۲	۰/۶۶۶	-۰/۰۳۶	-۰/۴۶۸	۰/۶۴۰
	راهنمایی و متوسطه	-۰/۵۴۳	۰/۸۴۲	۰/۰۴۴	-۰/۶۴۵	۰/۵۲۰
	فوق دیپلم	۰/۲۶۳	۰/۸۸۷	۰/۰۱۶	۰/۲۹۶	۰/۷۶۷
	لیسانس	-۰/۰۱۸	۰/۴۵۲	-۰/۰۰۳	-۰/۰۴۱	۰/۹۶۸
	فوق لیسانس و بالاتر	-۱/۱۶	۰/۶۴۸	-۰/۱۲۰	-۱/۸۰	۰/۰۷۳



جدول ۳: نتایج پیش‌بینی گرایش به خودکشی بر حسب متغیرهای مستقل						
متغیر	سطوح	B	Se	Beta	T	P- Value
تحصیلات مادر (مرجع: ابتدایی)	بی سواد	-۰/۵۳۵	۰/۹۳۷	-۰/۰۳۸	-۰/۵۷۱	۰/۵۶۸
	راهنمایی و متوسطه	-۰/۴۹۹	۰/۴۳۰	-۰/۰۷۵	-۱/۱۵	۰/۲۴۷
	دیپلم	۰/۱۵۶	۰/۵۰۶	-۰/۲۵۰	-۳/۰۹	۰/۰۰۲
	فوق دیپلم	-۰/۲۳۹	۰/۹۹۴	-۰/۰۱۸	-۰/۲۴۰	۰/۸۱۰
	لیسانس	-۲/۳۰	۰/۸۴۵	-۰/۱۹۹	-۲/۷۲	۰/۰۰۷
	فوق لیسانس و بیشتر	۰/۲۱۴	۱/۷۱	۰/۰۰۹	۰/۱۲۵	۰/۹۰۱
شغل پدر (مرجع: خصوصی)	دولتی	-۱/۱۲	۰/۸۹۳	-۰/۱۰۴	-۱/۲۵	۰/۲۱۰
	آزاد	۰/۲۵۹	۰/۴۵۸	۰/۰۴۵	۰/۵۳۳	۰/۵۹۴
	بازنشسته	۱/۹۶	۰/۶۳۰	۰/۲۹۶	۳/۱۲	۰/۰۰۲
	بدون شغل	۰/۱۴۱	۰/۹۶۷	۰/۰۱۱	۰/۱۴۶	۰/۸۸۴
	از کار افتاده	-۰/۱۶۲	۱/۴۵	-۰/۰۰۷	-۰/۱۱۱	۰/۹۱۲
شغل مادر (مرجع: خانهدار)	دولتی	۰/۲۱۵	۰/۹۴۲	۰/۰۱۷	۰/۲۲۸	۰/۸۲۰
	آزاد	۱/۵۳	۰/۷۴۹	۰/۱۱۹	۲/۰۴	۰/۰۴۲
	بازنشسته	۱/۳۸	۰/۶۹۰	۰/۱۱۵	۲/۰۱	۰/۰۴۵
	بدون شغل	-۰/۴۶۱	۰/۶۴۴	-۰/۰۴۱	-۷/۱۵	۰/۴۷۵
	از کار افتاده	۰/۰۰۳	۱/۳۴	۰/۱۲۲	۲/۲۳	۰/۰۲۶
میزان درآمد (مرجع: ۱۵-۱۰)	زیر ۵ میلیون تومان	-۱/۴۴	۱/۹۲	-۰/۰۵۲	-۷/۵۰	۰/۴۵۴
	۵-۱۵	۹/۹۲	۰/۹۸۹	۰/۱۶۷	۲/۹۶	۰/۰۰۳
	۱۵-۲۰	۲/۱۱	۰/۹۳۹	۰/۱۷۱	۲/۲۵	۰/۰۲۵
	۲۰ و بیشتر	-۱/۱۷	۰/۵۹۹	-۰/۱۷۷	-۱/۹۶	۰/۰۵۰
مسئولیت پذیری		۰/۰۲۱	۰/۰۱۴	۰/۰۸۲	۰/۴۹	۰/۱۳۷
مقادیر مدل رگرسیونی	R (همبستگی)	۰/۴۵۹		R Square (ضریب تعیین)	۰/۲۱۰	Adjusted R Square (ضریب تعیین تصحیح شده)
						۰/۱۰۹

۰/۶۷۸ و مقدار معناداری ۰/۰۲ نشان می‌دهد که میان مسئولیت‌پذیری و گرایش به خودکشی در بین دانش‌آموزان رابطه وجود داد.

جهت آزمون رابطه‌ی میان مسئولیت‌پذیری و گرایش به خودکشی از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. با توجه به جدول ۴، بررسی نتایج آزمون همبستگی پیرسون

جدول ۴: همبستگی پیرسون، رابطه بین مسئولیت‌پذیری و گرایش به خودکشی در بین دانش‌آموزان		
متغیرها	همبستگی	سطح معناداری
مسئولیت‌پذیری و گرایش به خودکشی	۰/۶۷۸	۰/۰۰۲

این یافته بیانگر آن است که مسئولیت‌پذیری می‌تواند به عنوان یکی از عوامل مرتبط با کاهش آسیب‌پذیری روان شناختی نوجوانان در برابر افکار خود آسیب‌رسان مطرح شود.

مسئولیت‌پذیری با مؤلفه‌هایی نظیر خود نظم‌دهی، هدفمندی، احساس تعهد، پاسخ‌گویی در قبال پیامدهای رفتار و توانایی مدیریت تکالیف فردی و اجتماعی همبسته

بحث و نتیجه‌گیری:

هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه مسئولیت‌پذیری با گرایش به خودکشی در میان دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوم شهر شیراز بود. یافته‌ها نشان داد که بین مسئولیت‌پذیری و گرایش به خودکشی رابطه‌ای منفی و معنادار وجود دارد؛ به‌گونه‌ای که با افزایش سطح مسئولیت‌پذیری، میزان گرایش به خودکشی کاهش می‌یابد.

است [۲۲]. نوجوانانی که از سطح بالاتری از مسئولیت‌پذیری برخوردارند، احتمالاً در مواجهه با فشارهای تحصیلی، تعارضات خانوادگی و ناکامی‌های فردی، از راهبردهای سازگارانه‌تری استفاده می‌کنند و کمتر دچار احساس درماندگی، بی‌هدفی و ناامیدی می‌شوند. از این رو، می‌توان انتظار داشت که مسئولیت‌پذیری با کاهش گرایش به خودکشی همراه باشد. با این حال، با توجه به ماهیت همبستگی و مقطعی پژوهش حاضر، این رابطه صرفاً در سطح ارتباط تبیین می‌شود و امکان استنباط علی وجود ندارد.

یافته مذکور با نتایج پژوهش مرادی‌نسب و سیدعلیان همسو است. آنان گزارش کردند که ویژگی‌هایی همچون برون‌گرایی، تجربه‌پذیری، توافق‌پذیری و باوجدان بودن با گرایش به خودکشی رابطه معکوس دارند و افزایش این صفات با کاهش تمایل به خودکشی همراه است [۲۳]. از آنجا که مسئولیت‌پذیری از نظر مفهومی با بعد با وجدان بودن و خودکنترلی هم‌پوشانی دارد، همسویی نتایج حاضر با یافته‌های پیشین قابل تبیین است. افزون بر این، نقش ویژگی‌های شخصیتی در تنظیم هیجان، شیوه‌های مقابله‌ای و نحوه ارزیابی موقعیت‌های تنش‌زا می‌تواند زمینه کاهش افکار خود آسیب‌رسان را فراهم کند.

بخش دیگری از یافته‌ها نشان داد که برخی متغیرهای جمعیت‌شناختی و زمینه‌ای با گرایش به خودکشی ارتباط معنادار دارند. از جمله، تفاوت در رشته تحصیلی با تفاوت در میزان گرایش به خودکشی همراه بود. این نتیجه را می‌توان در چارچوب فشارهای تحصیلی، نگرانی نسبت به آینده شغلی و تحصیلی، و میزان رضایت از رشته انتخابی تفسیر کرد. نوجوانانی که در رشته‌ای نا همسو با علایق یا توانمندی‌های خود تحصیل می‌کنند، ممکن است احساس ناکامی یا بی‌انگیزگی بیشتری تجربه کنند که این امر می‌تواند بر سلامت روان آنان اثرگذار باشد. بنابراین، نقش هدایت تحصیلی دقیق و حمایت مشاوره‌ای مدارس در کاهش فشارهای روانی دانش‌آموزان اهمیت ویژه‌ای دارد.

همچنین نتایج نشان داد دانش‌آموزانی که تنها با مادر زندگی می‌کنند، نسبت به دانش‌آموزانی که با هر دو والد

زندگی می‌کنند، گرایش بیشتری به خودکشی دارند. این یافته اهمیت ساختار و کارکرد خانواده را در سلامت روان نوجوانان برجسته می‌سازد. زندگی در خانواده تک‌والدی ممکن است با چالش‌هایی همچون فشار اقتصادی، کاهش منابع حمایتی، افزایش مسئولیت‌های والد باقی‌مانده و محدودیت در نظارت و حمایت عاطفی همراه باشد [۲۴]. این شرایط در صورت نبود شبکه حمایتی گسترده، می‌تواند زمینه‌ساز افزایش آسیب‌پذیری روانی شود. این نتیجه با یافته‌های فیض‌الهی همسو است که نشان داد کژکارکردی و آسیب‌زا بودن وضعیت خانوادگی از مهم‌ترین عوامل مرتبط با گرایش به خودکشی است [۲۵]. با این حال، باید تأکید کرد که ساختار خانواده به‌تنهایی تعیین‌کننده نیست و کیفیت روابط خانوادگی و میزان حمایت عاطفی نقش تعیین‌کننده‌تری دارند.

در زمینه وضعیت اقتصادی، نتایج نشان داد که سطح درآمد خانواده با گرایش به خودکشی ارتباط معنادار دارد. این یافته می‌تواند بیانگر نقش فشارهای اقتصادی در شکل‌گیری تنش‌های خانوادگی، نگرانی نسبت به آینده و کاهش احساس امنیت روانی باشد [۲۶]. ادراک نوجوان از وضعیت اقتصادی خانواده و احساس نا اطمینانی مالی می‌تواند به افزایش اضطراب و افکار منفی منجر شود. در این راستا، نتایج پژوهش شفیعی و همکاران نیز نشان داد که ادراک نا اطمینانی اقتصادی خانواده با افزایش افکار آسیب‌زنده و تمایل به خودکشی مرتبط است [۲۷]. بنابراین، عوامل اقتصادی نه تنها از طریق شرایط عینی، بلکه از طریق ادراک ذهنی نوجوانان نیز می‌توانند بر سلامت روان آنان اثرگذار باشند.

نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه نشان داد که مجموعه متغیرهای وارد شده در مدل توانسته‌اند حدود ۲۱ درصد از واریانس گرایش به خودکشی را تبیین کنند. اگرچه این میزان بیانگر نقش معنا دار متغیرهای بررسی شده است، اما نشان می‌دهد بخش قابل توجهی از واریانس گرایش به خودکشی توسط عوامل دیگری تبیین می‌شود که در پژوهش حاضر مورد بررسی قرار نگرفته‌اند. متغیرهایی نظیر افسردگی، اضطراب، ناامیدی، عزت نفس، حمایت اجتماعی،



از خودکشی در مدارس به صورت چند سطحی طراحی شوند؛ به گونه‌ای که علاوه بر تمرکز بر ویژگی‌های فردی دانش‌آموزان، به تقویت حمایت خانوادگی، کاهش فشارهای تحصیلی و افزایش دسترسی به خدمات روان‌شناختی نیز توجه شود. چنین رویکردی می‌تواند در کاهش آسیب‌پذیری روانی نوجوانان و ارتقای سلامت روان آنان نقش مؤثری ایفا کند.

نتیجه‌گیری:

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که مسئولیت‌پذیری با گرایش به خودکشی در دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوم رابطه‌ای معنا دار دارد؛ به گونه‌ای که سطوح بالاتر مسئولیت‌پذیری با گرایش کمتر به خودکشی همراه است. همچنین برخی عوامل تحصیلی، خانوادگی و اقتصادی از جمله رشته تحصیلی، نوع زندگی، وضعیت شغلی والدین، تحصیلات مادر، معدل تحصیلی و درآمد خانواده در تبیین گرایش به خودکشی نقش داشتند. نتایج تحلیل رگرسیون نیز نشان داد که متغیرهای بررسی شده توانستند بخشی از واریانس گرایش به خودکشی را پیش‌بینی کنند. بر این اساس، گرایش به خودکشی در نوجوانان پدیده‌ای چند بعدی است و پیشگیری از آن نیازمند توجه هم‌زمان به ویژگی‌های فردی، وضعیت خانوادگی، فشارهای تحصیلی و شرایط اقتصادی است. بنابراین، طراحی برنامه‌های مدرسه‌محور با هدف تقویت مسئولیت‌پذیری، آموزش مهارت‌های زندگی، افزایش حمایت روانی و آگاه‌سازی خانواده‌ها می‌تواند در کاهش آسیب‌پذیری روان‌شناختی دانش‌آموزان مؤثر باشد.

ملاحظات اخلاقی:

پیروی از اصول اخلاق در پژوهش

این مطالعه دارای تاییدیه اخلاقی به شماره IR.SUMF. REC.1399.1090 از دانشگاه شیراز است.

حامی مالی

این مقاله از طرف هیچ گونه نهاد یا موسسه‌ای حمایت مالی نشده و تمام منابع مالی آن از طرف نویسندگان تأمین شده است.

تجربه رویدادهای استرس‌زا و سابقه مشکلات روان‌شناختی می‌توانند در مدل‌های آینده وارد شوند تا قدرت تبیین افزایش یابد [۲۸].

در میان متغیرهای پیش‌بینی‌کننده، معدل تحصیلی نیز با گرایش به خودکشی ارتباط داشت؛ به گونه‌ای که عملکرد تحصیلی متوسط نسبت به عملکرد بالاتر با افزایش گرایش به خودکشی همراه بود. این یافته می‌تواند بازتابی از فشارهای تحصیلی، مقایسه‌های اجتماعی و انتظارات بالای خانواده و مدرسه باشد. دانش‌آموزانی که در وضعیت تحصیلی متوسط قرار دارند، ممکن است احساس ناکامی یا نگرانی بیشتری نسبت به آینده تجربه کنند. این امر اهمیت توجه به سلامت روان در کنار موفقیت تحصیلی را نشان می‌دهد.

تحصیلات و وضعیت شغلی والدین نیز در پیش‌بینی گرایش به خودکشی نقش داشتند. این نتایج می‌تواند نشان دهنده تأثیر غیرمستقیم عوامل فرهنگی، اقتصادی و تربیتی بر سلامت روان نوجوانان باشد. سطح تحصیلات والدین ممکن است با سبک‌های فرزند پروری، انتظارات آموزشی و نحوه تعامل با فرزندان مرتبط باشد. یافته حاضر با نتایج مهربابی و شیخ‌دارانی که تأثیر تحصیلات مادر بر گرایش به خودکشی دانش‌آموزان را گزارش کرده‌اند، همسو است [۱۶].

در مجموع، یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که گرایش به خودکشی در نوجوانان پدیده‌ای چند بعدی است که تحت تأثیر تعامل عوامل فردی (مانند مسئولیت‌پذیری)، تحصیلی، خانوادگی و اقتصادی قرار دارد [۲۸]. در این میان، مسئولیت‌پذیری به عنوان یک ویژگی شخصیتی و مهارتی قابل آموزش، می‌تواند به عنوان یکی از عوامل مرتبط با کاهش گرایش به خودکشی مورد توجه قرار گیرد. از منظر کاربردی، تقویت مهارت‌های زندگی، آموزش مسئولیت‌پذیری، ارتقای خود نظم‌دهی و توسعه خدمات مشاوره‌ای در مدارس می‌تواند در راستای پیشگیری از رفتارهای خود آسیب‌رسان مؤثر باشد.

با توجه به یافته‌ها، پیشنهاد می‌شود برنامه‌های پیشگیری



مشارکت نویسندگان

تمامی مراحل انجام این پژوهش شامل «تعریف مسئله»، «طراحی روش تحقیق»، «جمع آوری داده‌ها»، «تحلیل آماری»، و «نگارش نهایی مقاله» با مشارکت برابر و مسئولانه تمامی نویسندگان صورت گرفته است.

تعارض منافع

نویسندگان این مقاله اعلام می‌دارند که هیچ‌گونه تعارض منافع علمی، مالی یا شخصی در فرآیند انجام و انتشار این پژوهش وجود ندارد.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از تمامی افراد و نهادهایی که در مراحل مختلف اجرای این پژوهش همکاری و همراهی داشته‌اند، صمیمانه تقدیر و تشکر به عمل می‌آید.



References

1. Seyf A. Educational Psychology. 38, editor. Tehran: Agah; 2026. [In Persian] [Link](#)
2. Sepah Mansour M. The mediating role of teacher-student conflict in relationship between responsibility. *Psychological Methods and Models*. 2017; 8(28):101-16. [In Persian] [Link](#)
3. Kordelo M. Investigating factors affecting the responsibility of high school teenagers at home and school. *School Counselor Quarterly*. 2007; 4(1). [In Persian] [Link](#)
4. Khadivi A, Allahi I. Investigating the relationship between responsibility and academic achievement of female first-grade high school students (7th grade) in Mahabad. *JWFS*. 2014; 6(22):37-59. [In Persian] [Link](#)
5. Tehrani Moghaddam H, Shariat Bagheri MM. Responsibility and strategies for enhancing it among adolescent students. 2017. [In Persian] [Link](#)
6. Talebi A, Yousef Khoshbin. Social responsibility of youth. *Soc Sci Q*. 2012; 19(45): 216-49. [In Persian] DOI: [10.22054/qjss.2013.6886](#)
7. Bahrami FM, Malekian H, Abdi M. Investigation and comparison of strategies to increase responsibility among middle school students in Isfahan city. *Education Quarterly*. 2006; (17):64-72. [In Persian] [Link](#)
8. Mousavi SM, Fathi A, Narimani M. Factors affecting suicidal ideation in students and providing appropriate solutions. *Studies in Psychology and Educational Sciences (Negareh Higher Education Institute)*. 2024; 6(80):203-14. [In Persian] [Link](#)
9. Rabiei T, Gorji Y. Lived experiences of the causes of suicidal attempt in 12-18- year old female students in Khomeini Shahr City. 2020; 14(2). [In Persian] [Link](#)
10. Miri M, Rezaian M, Ghasemi SA. A systematic review on the prevalence and causes of suicide (thoughts and actions) in Iranian students. *JRUMS*. 2021; 1401(121):5. [In Persian] DOI: [10.52547/jrums.21.5.551](#)
11. Ali Babaei G, Atadakht A, Mikaili N. Investigation of the prevalence of suicidal thoughts in female high school students of Naqdeh city. *Proceeding of the 2nd national conference on social harms; Ardabil*. 2018. [In Persian] [Link](#)
12. Keshtvarz S, Khakinahad M. Causes and prevention strategies for suicide in students. *Proceeding of the 2nd International Conference on Modern Research in Education*; 2024; Tehran. p. 3904-11. [In Persian] [Link](#)
13. Safari K, Kalani S. The lived experience of young people in facing the identity challenges of a transitional society (Qualitative study of 20-30 year old youth in Isfahan). *IJSP*. 2015; 7(1):99-124. [In Persian] DOI: [10.22059/ijsp.2016.60190](#)
14. Naeemi A, Mardani HM, Esmaeeli N, Haghani S. Suicidal ideation among high school students from the West of Tehran, Iran: A cross-sectional study. *IJN*. 2023; 36(144):348-61. [In Persian] DOI: [10.32598/ijn.36.144.764.30](#)
15. Moradi R, Modabernezhad A. Effective social factors of tendency to suicide among female students of secondary school in Boyer-Ahmad city. *Hakim*. 2020; 23(3):332-43. [In Persian] [Link](#)
16. Mehrabi H, Sheikh Darani H. The role of effective factors on suicidal tendency in female high school students. *Knowl Res Appl Psychol*. 2013; 14(3):91-100. [In Persian] [Link](#)
17. Orozco R, Benjet C, Borges G, Moneta Arce MF, Fregoso Ito D, Fleiz C, et al. Association between attempted suicide and academic performance indicators among middle and high school students in Mexico: Results from a national survey. *Child Adolesc Psychiatry Ment Health*. 2018; 12:9. DOI: [10.1186/s13034-018-0215-6](#) PMID: [29410704](#)
18. Oppong Asante K, Kugbey N, Osafo J, Quarshie EN, Sarfo JO. The prevalence and correlates of suicidal behaviours (ideation, plan and attempt) among adolescents in senior high schools in Ghana. *SSM Popul Health*. 2017; 3:427-34. DOI: [10.1016/j.ssmph.2017.05.005](#) PMID: [29349236](#)
19. Cusimano MD, Sameem M. The effectiveness of middle and high school-based suicide prevention programmes for adolescents: A systematic review. *Inj Prev*. 2011; 17(1):43-9. DOI: [10.1136/ip.2009.025502](#) PMID: [21059602](#)
20. Sarmad Z, Bazargan A, Hejazi E. *Esearch Methodology in Behavioral Sciences*. Tehran: Agah Publications; 2011. [In Persian] [Link](#)
21. Anisi J, Fathi Ashtiani A, Salimi SH, Ahmadi Nodeh Kh. Assessing the validity and reliability of the Beck Suicidal Ideation Scale (BSSI) in soldiers. *Journal of Military Medicine*. 2005; 7(1):33-7. [In Persian] [Link](#)
22. Mota MSSD, Ulguim HB, Jansen K, Cardoso TA, Souza LDM. Are big five personality traits associated to suicidal behaviour in adolescents? A systematic review and meta-analysis. *J Affect Disord*. 2024; 347:115-23. DOI: [10.1016/j.jad.2023.11.002](#) PMID: [37956831](#)
23. Golizadeh Sh, Mansoureyeh N. Investigating the relationship between attachment styles and identity styles and tendency to suicidal thoughts in people with symptoms of borderline personality disorder: A descriptive study. *JRUMS*. 2025; 23(11):960-72. [In Persian] DOI: [10.61186/jrums.23.11.960](#)
24. Pu M, Guo L, Cheng P, Gao Q, Zhu H. Family dysfunction and risk of suicidal behavior in adolescents: A systematic review and meta-analysis. *J Affect Disord*. 2025; 370:427-33. DOI: [10.1016/j.jad.2024.11.025](#) PMID: [39542110](#)
25. Feizollahi A. A Meta-synthesis of Suicide Studies in Iran. *Social Welfare Quarterly*. 2022; 22(85):221-70. [In Persian] [Link](#)
26. Yoder KA, Hoyt DR. Family economic pressure and adolescent suicidal ideation: application of the family stress model. *Suicide Life Threat Behav*. 2005; 35(3):251-64. DOI: [10.1521/suli.2005.35.3.251](#) PMID: [16156487](#)
27. Shafie M, Neisi D, Asayesh MH. Adolescent students' perception of economic uncertainty and tendency to suicidal thoughts. *Journal of Rehabilitation Counseling*. 2025; 1(3):175-90. [In Persian] DOI: [10.22034/jrc.2025.143912.1009](#)



28. Prades-Caballero V, Navarro-Pérez JJ, Carbonell Á. Factors Associated with Suicidal Behavior in Adolescents: An Umbrella Review Using the Socio-Ecological Model. *Community Ment Health J.* 2025; 61(4):612-28. DOI: [10.1007/s10597-024-01368-2](https://doi.org/10.1007/s10597-024-01368-2) PMID: [39487937](https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/39487937/)